

พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์
ชายแดนไทยกัมพูชา
SOCIO-CULTURAL DYNAMICS UNDER
THE RELATIONS OF THAI-CAMBODIAN BORDER

¹ธยาอุส ขอเจริญ และ ²พระมหาขุนทอง แก้วสมุทร (เขมสิริ)

¹Thayayut Khojaroen and ²Phramaha Khuntong Kaewsamut (Khemasiri).

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹supus045@hotmail.com

Received September 10, 2021; Revised November 2, 2021; Accepted December 1, 2021

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพลวัตวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา: คติความเชื่อและการละเล่น 2) เพื่อศึกษาการเรียนรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีที่มีผลต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา 3) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของผู้นำชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และ 4) เพื่อศึกษาขั้นตอนการสร้างสรรค์สันติของผู้นำชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหารส่วนงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายและข้อขัดแย้งในเขตพื้นที่ชายแดน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและการละเล่นกับการสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ถือได้ว่าเป็นคติความเชื่อที่มีการนำเอาพิธีกรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ โดยถือเป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญต่อการเป็นอยู่ของชุมชน ซึ่งคติความเชื่อ และการละเล่นนี้มีความสัมพันธ์ต่อการประกอบพิธีกรรมเป็นอย่างมาก เช่น พิธีกรรมเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษ การทำบุญเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตาย มีการจัดขบวนแห่เครื่องเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษอย่างใหญ่โต

¹อาจารย์, สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

พิธีกรรมมะฆัดของประชาชนตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา มีความเชื่อว่า มะฆัดนั้นเป็นพิธีกรรมการเข้าทรงเพื่อรักษาคนป่วยและเป็นการบูชาครูผู้การประกอบพิธีกรรมการเข้าทรงมะฆัด องค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรมมะฆัดนั้น ประกอบด้วย 1) ผู้ร่วมพิธีกรรม อาจารย์ผู้ประกอบพิธี (ผู้เป็นร่างทรง ลูกศิษย์ของอาจารย์ผู้เป็นร่างทรง กลุ่มผู้ให้บริการ ผู้ร่วมพิธี) 2) ระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม 3) สถานที่ ในการประกอบพิธีกรรม 4) ดนตรีในการประกอบพิธีกรรม และ 5) เครื่องประกอบที่ใช้ในพิธีกรรม ความเชื่อพิธีกรรมมะฆัดในวรรณคดีของพระพุทธรศาสนาเถรวาทนั้น พบว่า พิธีกรรม มะฆัดไม่ได้เป็นพิธีกรรมที่เป็นหลักคำสอนของพระพุทธรศาสนา แต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมของ ประชาชนที่นับถือผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษ

คำสำคัญ: พลวัต, สังคม, วัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research included: 1) to study the cultural dynamics of the people along the Thai-Cambodian border on moral, beliefs and plays; (2) to study the learning on media and technology affecting the dynamics of social and cultural change under the relations of Thai-Cambodian border; (3) to study the culture of peaceful coexistence of community leaders along the Thai-Cambodian border; and (4) to study the tolerance (Khantidham) on the peace building process of community leaders along the Thai-Cambodian border. This research was a qualitative research by collecting data through studying documents and in-depth interviews from the key informants including: executives of government sectors, local government organizations and the villagers affected by policies and conflicts in the border areas. The tools used were in-depth interview forms. Data were analyzed through content analysis. The research results were as follows. Beliefs and plays in building relations of the people along the Thai-Cambodian border were considered as moral and beliefs through the application of religious rituals as the crucial principle of practice for the well-being of the community. Moral, beliefs and plays were largely related to organizing the rituals. These rituals included ancestor offering rituals and merit-making for dedicating to those that passed away. There were huge processions of the offerings. The Mamuot rituals of the people along the Thai-Cambodian border were believed that the Mamuot as a medium would help healing the sick while worshipping the medium of the rituals. The key components of the Mamuot rituals included: 1) the organizers and participants were the medium, the followers of the medium and other attendants; 2) date and time of the ritual; 3) place of the ritual; 4) music performing during the ritual; and 5) the accessories used in the ritual. Belief in the Mamuot ritual in the view of Theravada Buddhism, it was found that the

Mauot ritual was not following the doctrine of Buddhism. However, it was a traditional belief of the people that respected ghosts or ancestral spirits.

Keywords: Dynamics, Society, Culture

บทนำ

กรณีพิพาทชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชาส่งผลให้มีการสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สินมากมาย ประชาชนหลายพันคนต้องอพยพหนีภัยสู้รบเพราะความพยายามของกัมพูชาในการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกเกิดขึ้นในขณะที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความวุ่นวายทางการเมืองภายหลังการรัฐประหารการปลุกเร้ากระแสชาตินิยมเพื่อต่อต้านกัมพูชา โดยเป้าหมายอยู่ที่การเมือง ในช่วงต้นปี 2554 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเสื้อเหลืองที่สนับสนุนฝ่ายชนชั้นนำกับฝ่ายเสื้อแดงซึ่งสนับสนุนอดีตนายกฯ ทักษิณ อันเป็นผลมาจากการรัฐประหารเมื่อเดือนกันยายน 2549 และการที่กัมพูชาขอขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกซึ่งได้รับการอนุมัติจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ในเดือนกรกฎาคม 2551 การขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกนำมาซึ่งความปิติยินดีและความภาคภูมิใจในหมู่ประชาชนชาวกัมพูชา แต่สำหรับประเทศไทย ถูก กลุ่ม ชาตินิยมสุดขั้วอย่างกลุ่มเสื้อเหลือง นำประเด็นนี้มาใช้ในการโจมตีรัฐบาลของนายสมัคร สุนทรเวช ซึ่งถูกมองว่าเป็นรัฐบาลหุ่นเชิดของทักษิณ ว่าทรยศและขายชาติ กลับกลายเป็นอาวุธที่มีอานุภาพในการกดดันให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศต้องลาออกจากตำแหน่งและเป็นพลังในการเคลื่อนไหวเพื่อสั่นคลอนรัฐบาล กลุ่มเสื้อเหลืองกล่าวหาว่าการยินยอมให้ขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกนั้นเป็นไปเพื่อเอื้อผลประโยชน์ทางธุรกิจให้กับทักษิณ ก่อนหน้าที่กลุ่มเสื้อเหลืองจะหยิบประเด็นนี้ขึ้นมาโจมตี ทั้งข้าราชการไทยและกัมพูชาต่างก็มองว่าการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหารเป็นมรดกโลกคือขุมทรัพย์ด้านการท่องเที่ยวที่ไทยและกัมพูชาจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันสถานการณ์ชายแดนตึงเครียดมากขึ้นพร้อมกับจำนวนกำลังทหารที่เพิ่มขึ้น การสำรวจแนวชายแดนและการปักปันเขตแดนหยุดชะงักเนื่องจากเสี่ยงเกินไปที่จะส่งชุดสำรวจรวมลงไปในพื้นที่ ขณะเดียวกันความวุ่นวายทางการเมืองของไทยทำให้มีการเปลี่ยนตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและเจ้าหน้าที่ระดับสูงบ่อยครั้งการเคลื่อนไหวของนักชัตขวาง ล้วนเป็นอุปสรรคต่อความพยายามในการเจรจา และส่งผลร้ายต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ สัญญาณเตือนถึงความรุนแรง ในปี 2554 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติอาเซียนจัดการแก้ไขความขัดแย้ง อาเซียนสามารถผ่าด่านสำคัญไปได้เมื่อทั้งสองประเทศยอมรับทีมผู้สังเกตการณ์อินโดนีเซียเพื่อเป็นพยานถึงการหยุดยิงตามแนวชายแดนตอนแรกผู้นำฝ่ายพลเรือนของไทยยอมรับการส่งผู้สังเกตการณ์อินโดนีเซียเข้าพื้นที่ต่อมาก็เปลี่ยนท่าที เนื่องจากฝ่ายทหารไม่เห็นด้วยโดยอ้างว่าคณะผู้สังเกตการณ์จะส่งผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยท่าทีของทหารในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการแย่งชิงอำนาจอายหลังการ

รัฐประหารยังคงไม่ยุติ ข้อพิพาทไทย-กัมพูชายังคงเป็นปัญหาท้าทายสำหรับอาเซียนต่อไป ซึ่งถ้าหากต้องการให้อาเซียนมีความมั่นคงต่อไปในอนาคต อาเซียนก็ต้องยุติความขัดแย้งนี้และสร้างสันติภาพอย่างถาวรให้เกิดขึ้นให้ได้ (โครชิสกรูป นักการทูต, 2554)

สันติภาพความสงบสุขร่มเย็นเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อมีการขัดแย้ง เพราะมนุษย์ทุกคนสังคมรักสุขเกลียดทุกข์ อดิชนมนุษย์มีชีวิตที่เรียบง่ายอยู่ตามสภาพธรรมชาติ เมื่อต้องการอาหารก็ได้อาศัยของป่าเก็บพืชผลหรือจับสัตว์ตามที่ต้องการเป็นไปเพื่อการมีชีวิตที่อยู่รอด ต่อมามนุษย์เริ่มเกิดความกลัวกับภัยอันตราย รู้สึกไม่ปลอดภัย เกิดความยุ่งยากสับสน การเพิ่มจำนวนมนุษย์ตลอดจนอารยธรรมเป็นเหตุให้มนุษย์ละทิ้งสภาพธรรมชาติ มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม อยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อยู่แบบเครือญาติ ทั้งนี้โดยมุ่งหวังจะได้รับความคุ้มครองและได้รับประโยชน์เป็นการตอบแทนซึ่งกันและกัน (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2555:2) การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนอาจทำให้รู้สึกว่ามีเพื่อน เพื่อนที่รู้จักเป็นอันดับแรกสุดก็คือครอบครัว ถัดไปคือครอบครัวข้างเคียง หมู่บ้าน ตำบล จังหวัด และที่สุดคือประเทศ และตามปกติคนทั้งหลายนั้นจะอยู่ร่วมกันได้ดี ต่อเมื่อมีหลักความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน เป็นเหมือนแกนหรือสายเชือกที่ร้อยประสานกันไว้ ในบรรดาหลักความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งหลายนั้น กล่าวได้ว่า ศาสนาพุทธเป็นหลักความเชื่อที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เหนียวแน่นและลึกซึ้งที่สุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555 :24)

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเรื่อง“พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา” เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศและเป็นแนวทางต่อพัฒนาความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา ให้ประชาชนในเขตพื้นที่พิพาทชายแดนไทย-กัมพูชาอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา: คติความเชื่อและการละเล่น
2. เพื่อศึกษาการเรียนรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีที่มีผลต่อพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา
3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของผู้นำชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา
4. เพื่อศึกษา ขันติธรรม : กระบวนการสร้างสันติของผู้นำชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ.2535 อรรถกถา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการสร้างเกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุมและเอกสารอื่นๆโดยอาศัยแนวคิดพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา

2. การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ของชายแดนไทยกัมพูชาในมิติต่างๆ ทั้งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ

3. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการและการพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชาและความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาในมิติต่างๆ

4. สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา องค์ประกอบ รูปแบบเกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา

การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยต้องศึกษาเพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ กระบวนการสร้างเกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา การพัฒนาเกณฑ์ชี้วัดทั้งในระดับนโยบาย ปัจเจกบุคคล ชุมชน องค์กรในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ทำการศึกษาและคัดเลือกพระสงฆ์ องค์กร ชุมชน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นองค์กรที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา

2. ศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key-informant) ประกอบด้วยกลุ่มประชากร จำนวน 4 พื้นที่

3. ดำเนินการศึกษาวเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด รูปแบบ องค์ประกอบ เกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา

ในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามโดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ องค์ประกอบ เกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย กัมพูชาและการพัฒนาความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้ภาครัฐ คณะสงฆ์ ผู้บริหาร ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

5. วิเคราะห์ พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย กัมพูชา ตามองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย กัมพูชา รวมทั้งวิเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ของการทำงาน รวมถึงการสร้างเกณฑ์การปฏิบัติ (Benchmark) ที่สามารถนำไปสู่กระบวนการศึกษาที่เกี่ยวกับเกณฑ์ชี้วัดในการเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย กัมพูชาในระดับต่างๆ ได้

6. สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชนและในระดับปัจเจกบุคคล การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย กัมพูชา สรุปผลดังนี้

1. ความเข้าใจของการเรียนรู้สื่อและเทคโนโลยี

การสื่อสารถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ประชาชนตามแนวชายชายแดนไทย – กัมพูชาให้ความสำคัญ เพราะสามารถทำให้สังคมดำรงอยู่ได้และทำให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก เกิดการผลักดันสังคมให้พัฒนาไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสังคมและประเทศจะพัฒนาได้นั้น ประชาชนจะต้องได้รับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเชื่อ พฤติกรรม วิถีชีวิตที่สอดคล้องเข้ากันได้กับสภาพสังคมที่เกิดขึ้น โดยจำแนกความเข้าใจในการเรียนรู้สื่อและเทคโนโลยี ได้แก่ การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม ประกอบด้วย การสื่อสารเพื่อการพัฒนา การสื่อสารเพื่อความสัมพันธ์ การสื่อสารกับการพัฒนา กระบวนทัศน์ของการสื่อสาร ประสิทธิผลของการสื่อสาร และการสื่อสารกับกลุ่มคนในด้านการศึกษาด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม ด้านประเพณี ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลของสื่อและเทคโนโลยีที่มีต่อพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายชายแดนไทย-กัมพูชา

2.1 ด้านการศึกษา พบว่า การใช้เทคโนโลยีกับการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนมี 3 ลักษณะ คือ 1. การเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ได้แก่ เรียนรู้ระบบการทำงานของคอมพิวเตอร์ เรียนรู้จนสามารถใช้ระบบคอมพิวเตอร์ได้ ทำระบบข้อมูลสารสนเทศเป็น สื่อสารข้อมูลทางไกลผ่าน Email และ Internet ได้ 2. การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี ได้แก่ การเรียนรู้ความรู้ใหม่ๆ และฝึกความสามารถ ทักษะ บางประการโดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ทางโทรทัศน์ที่ส่งผ่านดาวเทียม การค้นคว้าเรื่องที่สนใจผ่าน Internet เป็นต้น และ 3. การเรียนรู้กับเทคโนโลยี ได้แก่ การเรียนรู้ด้วยระบบการสื่อสาร 2 ทาง (interactive) กับเทคโนโลยี เช่น การฝึกทักษะภาษากับโปรแกรมที่ให้ข้อมูลย้อนกลับถึงความถูกต้อง (Feedback) การฝึกการแก้ปัญหา กับสถานการณ์จำลอง (Simulation)

2.2 ด้านศาสนา พบว่า พระพุทธศาสนาได้ดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของประชาชนตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา มายาวนานถึง 2600 ปี จนถึงยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวได้เชื่อมโยงให้โลกมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน สามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ในมิติของพระพุทธศาสนานั้น เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อพระพุทธศาสนา ตัวอย่างของผลกระทบด้านบวก เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทุกคนสามารถเข้าถึงพระธรรม คำสอนผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้โดยสะดวก ทุกที่ ทุกเวลา ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบด้านลบ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม การดูหมิ่นพระพุทธศาสนาโดยกลุ่มคนต่างศาสนา ด้านวัฒนธรรม พบว่า การสื่อสารด้านวัฒนธรรม ของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยการสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่มีความ สำคัญเป็นอย่างยิ่ง สำหรับชีวิตในการใช้ชีวิตประจำวันและการสร้างวัฒนธรรมอันหลากหลาย การสื่อสารมี รูปแบบที่หลากหลายทั้งการสื่อสารแบบวัจนภาษาและอวัจนภาษาโดยการสื่อสารของมนุษย์นั้นสามารถแบ่งออก ได้เป็นการสื่อสารภายในบุคคลการสื่อสารระหว่างบุคคลการสื่อสารระหว่างกลุ่ม การสื่อสารสาธารณะการสื่อสาร ระหว่างวัฒนธรรมและการสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งการสื่อสารทุกประเภทนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการ สื่อสารที่เกี่ยวข้องกับโดยตรงของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาและสามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวันของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ทุกคนไม่ว่าจะเป็นประเทศใด หรือวัฒนธรรมใดย่อมมีการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมเป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในพื้นที่ที่วิจัย

2.3 ด้านประเพณี พบว่า ประเพณีของประชาชนตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา โดยมากจะถือปฏิบัติกันมายาวนาน คือ ประเพณีฮีตสิบสองหรือประเพณีปฏิบัติในรอบปี จำนวน 12 ประเพณีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา อันทรงคุณค่า ที่ผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของชาวอีสานเป็นจารีตชุมชนที่ ชาวอีสานยึดถือ คู่กับคองสิบสี่ซึ่งหมายถึง แนวปฏิบัติที่ดี 14 ประการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมั่นคงเกิดความ สามัคคีสร้างแบบแผนที่ดีงามให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน มีหลักศีลธรรมจริยธรรมที่เป็นแนวปฏิบัติให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ประเพณีฮีตสิบสองอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจ มีความ สำคัญต่อการดำเนินชีวิตที่เปรียบเสมือนเข็มทิศและปฏิทิน ชีวิตของชุมชนเป็น กฎหมายของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติ ตาม โดยมีความเชื่อว่าสังคมใดปฏิบัติตามฮีตคองก็จะ อยู่เย็นเป็นสุข ประเพณีฮีตสิบสองจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการ พัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่ ความเข้มแข็งได้

2.4 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า การจะสนับสนุนเร่งรัดให้ประชาชนตามแนว ชายแดนไทย – กัมพูชา มีความกระตือรือร้นให้ มีความร่วมมือกับรัฐบาลในการช่วยพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศ สื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของโครงการ ตลอดจน แผนงานหรือความรู้ความคิดใหม่ๆ ทางวิทยาการไปใช้ ประโยชน์ในการตัดสินใจและการ ลงทุนทางธุรกิจ ในอันที่ก้าวสู่การเจริญเติบโตเศรษฐกิจของประเทศ เช่นการเผยแพร่ โครงการและนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เป็น การ พบปะระหว่างผู้ผลิต ผู้ผลิตกับผู้ค้าปลีกค้าส่งออก ตลอดจนการกระจายรายได้ในชุมชน ให้ ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ สู่เป้าหมายสูงสุดตามนโยบายของรัฐบาลคือ การเป็นที่รู้จัก ยอมรับ ผลิตภัณฑ์ของไทยในต่างประเทศ และกลายเป็นแหล่งรายได้ของประเทศในที่สุด

2.5 ด้านสังคม พบว่า ปัจจุบันประชาชนตามแนวชายแดนไทย – กัมพูชา มี การใช้อินเทอร์เน็ตเชื่อมโยงการทำงานต่างๆ จนเกิดเป็นสังคมที่ติดต่อผ่านทางอินเทอร์เน็ต หรือที่รู้จักกันว่า ไวเบอร์สเปซ (cyber space) ซึ่งมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การพูดคุย การซื้อ สินค้า และการบริการ การทำงานผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทำให้เกิดสภาพที่เหมือนจริง (virtual) เช่น ห้องสมุดเสมือนจริง พิพิธภัณฑ์เสมือนจริง ห้องประชุมเสมือนจริง และที่ ทำงานเสมือนจริง ซึ่งทำให้ลดเวลาในการเดินทางและสามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา

2.6 ด้านการเมือง การสื่อสารทางการเมืองของประชาชนตามแนวชายแดน ไทย-กัมพูชา เป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ทางการเมือง และจริยธรรม เป็นการนำการ โฆษณาชวนเชื่อ สร้างความเข้าใจทางการเมืองมากขึ้นและทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทาง การเมือง เข้าใจทางรัฐศาสตร์ แม้จะไม่ได้เรียนในห้องเรียน เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิด ทำให้การพูด หรือ การเกิดปฏิกิริยาสัมพันธ์ของมนุษย์ ทางการเมืองที่ดีขึ้น

3. การวิเคราะห์สื่อและเทคโนโลยีที่มีต่อพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของ ประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา

สื่อและเทคโนโลยีที่มีต่อพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะหนึ่งของสังคมที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา เพราะการพัฒนาการ เกิดขึ้นมากมาย ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง เทคโนโลยีฯ และการมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการที่วัฒนธรรมตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของระบบสังคมที่ได้ เปลี่ยนไป ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมองที่วิถีชีวิต ระเบียบแบบแผนที่ได้เปลี่ยนไปจากเดิม เราอาจจะกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเรื่องของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนเรื่องเดียวกัน แต่มองได้สองแง่ เปรียบเสมือนกระดาษแผ่นเดียวมีอยู่สองหน้า ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประชาชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีผลต่อวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็มีผลต่อสังคม เช่นกัน เช่น ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้าน การเมือง ยังคงมีผลต่อชุมชนเช่นกัน

อภิปรายผล

การเรียนรู้ด้านพลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่า ทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นปกติวิสัยในสังคมสามารถแบ่ง ได้เป็น 2 ทิศทาง คือ

1. การเปลี่ยนแปลงต้องเปลี่ยนทางสังคมก้าวสู่ภาวะความเป็นสมัยใหม่มากขึ้น สังคมวัฒนธรรมนั้นจะยิ่งลดบทบาท ความสำคัญในวัฒนธรรมตนลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอยู่ในสภาพอ่อนแอ

2. การเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมสามารถดำรงอยู่ร่วมกัน สังคมวัฒนธรรมจะมีการแข่งขันระหว่างกัน มีอิทธิพลกระทบต่อกันและมีบทบาทร่วมกัน ในสามกระบวนการ คือ การดำรงรักษา การฟื้นฟูให้มีชีวิตที่ดีขึ้นและการสร้างสรรค์ใหม่ อาจไม่สามารถช่วยให้เราเกิดความเข้าใจต่อความซับซ้อนของสังคมยุคสมัยปัจจุบันได้ ผลกระทบที่เกิดจากสุราเมรัยได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิตในระดับปัจเจกชน และในระดับสังคมโดยรวม ซึ่งจะทำให้ทรัพยากรบุคคลที่มัวเมาอยู่กับการเสพสุราเมรัยเหล่านี้ไม่มีคุณภาพ การพัฒนาประเทศชาติในอนาคตข้างหน้าก็จะล้มเหลวและตกอยู่ภายใต้ความประมาท ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และเกิดผลเสียอื่นๆ ติดตามมา เช่น ความเสื่อมถอยในศีลธรรมที่จะทวีความรุนแรงมากเพิ่มขึ้นจากคนที่อยู่ในสังคม

การจำแนกประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ วัตถุอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ เช่น จาน ช้อน ส้อม ตีกรามบ้านช่อง ถนนหนทาง ตลอดจนผลงานทางศิลปกรรมของมนุษย์ ต่างๆ เช่น ภาพวาด รูปปั้น เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ แบบแผนแห่ง พฤติกรรมความคิด ความเชื่อ ภาษา ศีลธรรม ประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังอุโบสถ ภาคใต้ โดยสรุปประเภทของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ ต่างๆ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น ส่วนที่ก่อประโยชน์ด้านความสุซทางใจ เรียกว่า วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ คติความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม เป็นต้น

อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ต่างก็เหลืล้ากันอยู่ แบ่งแยกไม่ขาดจากกันและวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งๆ ก็มีพร้อมทั้งสองที่สมดุลกันไม่มากหรือน้อยไปข้างใดข้างหนึ่ง ความสมดุลนี้จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของสังคม ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมทั้งสองต่างก็มีความสำคัญเสมอกัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

จากการศึกษา พลวัตทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้ความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชาผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้เป็นอเนกประการ ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา มีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตและมีวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ความขัดแย้งที่มีอยู่ฝังรากลึกและเกิดการกระทบกระทั่งกันอยู่บ่อยครั้ง จากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของทั้งสองประเทศ ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของประชาชนในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ประกอบด้วยปัจจัยทางวัฒนธรรม 3 อย่าง ได้แก่ ความเป็นเครือญาติ การพึ่งพาอาศัยกันและการนับถือศาสนาและความเชื่อ นอกจากนั้น ควรส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านตามแนวชายแดนเพื่อพัฒนาเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีการเจริญเติบโตมั่นคงยั่งยืน พัฒนาหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง นอกจากนั้น ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับสมาชิกชุมชนตามแนวชายแดน เช่น ศึกษาดูงานตามชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา กิจกรรมทำบุญผ้าป่าไปมาหาสู่กันแข่งขันกีฬา ประเพณีร่วมกันกับชุมชนชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา เพื่อสร้างความสามัคคีและมีความผูกพันกันมากขึ้น นอกจากนั้นควรใช้ความเป็นเครือญาติแสวงหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน

หลักขนัฒธรรมกับการดำเนินงานของผู้นำชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ส่วนมากจะใช้ความอดทนเป็นหลัก โดยเฉพาะในการดำเนินงานทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและการศึกษา อาจกล่าวได้ว่าหลักขนัฒกับการดำเนินงานของผู้นำชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักขนัฒ 4 ประการ 1) อดทน อดกลั้นต่อความ

ลำบาก ตรากตรำ 2) อดทน อดกลั้นต่อทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นทางกาย 3) อดทน อดกลั้นต่อ ถ้อยคำด่าว่าหยาบคาย คำเสียดสี และ 4) อดทน อดกลั้นต่อพลังอำนาจบีบคั้นของกิเลส ผู้นำ ชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา ส่วนมากจะใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหา เพราะจะทำให้เกิดความสงบทางด้านจิตใจ

เอกสารอ้างอิง

- ไครซิสกรุป นักการทูต, (2553), รายงานของไครซิสกรุปเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยได้ในรายงานเอเชียฉบับที่ 121 *Thailand: The Calm before Another Storm?* ประเทศไทย: ความสงบก่อนพายุอีกลูกจะมาเยือน, เผยแพร่ 11 เมษายน 2554; รายงานเอเชียฉบับที่ 192 *Bridging Thailand's Deep Divide* ประสานรอยแยกในประเทศไทย, เผยแพร่ 5 กรกฎาคม 2553.
- พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร, (2555), “แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนและเครือข่ายทางสังคม”, เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุต.โต), (2555), *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหธรรมิก.

